Микола Сингаївський

Їжакова книжка

Микола Сингаївський

ЇЖАКОВА КНИЖКА

ОПОВІДАННЯ
ТА КАЗКИ

Для дошкільного
та молодшого шкільного віку

Післямова
АНАТОЛІЯ ДАВИДОВА

Художник
КОСТЯНТИН ЗОЛОТОВ

Київ «Веселка» 1990

ББК 84Ук7—4
С95

Оповідання та казки українського радянського письменника, лауреата Республіканської літературної премії імені Лесі Українки і Республіканської комсомольської премії імені М. Островського про пригоди їжачка та інших мешканців лісу.

Рассказы и сказки украинского советского писателя, лауреата Республиканской литературной премии имени Леси Украинки и Республиканской комсомольской премии имени Н. Островского о приключениях ежика и других лесных обитателей.

Моєму синові Ярославу,
коли він був маленьким,
присвячую

Автор

Про «Їжакову книжку»

Пам'ятаю, перший живий звірок, якого я побачив у нашому краї, був їжак. Та й зустрівся з ним не в дрімучому лісі, а побіля хати. Вийшов у сад і раптом бачу — ворушиться горбок, а на ньому листя.

Я підійшов ближче, розгріб листя, а на мене зиркнули очі дивного звірка. І вже переді мною завмер колючий клубочок. Не ворухнеться, не здригнеться. Незворушний горбок та й годі. А то ж не горбок, а їжачок.

Здавен мовиться в народі: «Колючий, мов їжак. Їжакуватий. Чуб, наче у їжака...» А ще: їжачок-хитрячок, їжачок-добрячок, їжачок-хазяйничок...

Отже, як бачимо уже з самих народних прикмет, їжак — це передовсім характер. І звичайно ж, мій улюблений звірок.

З тих найменших років, від першої зустрічі, я, здається, не розлучався з ним. І в лісі, і в лузі, і в саду, в книжках і на малюнках завжди їжачок ішов мені назустріч.

Про їжакові пригоди я не раз розповідав нашій любій малечі. І вже певен, що мій звірок подобається всім без винятку.

Слухайте ще, будь ласка.

Звідки у їжака колючки

Давно-давно колись народився їжачок без колючок. А в лісі, де він з'явився, звірини всілякої — видимо-невидимо, лічено-незлічено.

Їжачок маленький, кругленький. І без колючок. Всі на нього дивляться. Всім якось дивно,— їжачок і без колючок. Кожне очима його пасе. І ведмідь, і лисиця, і навіть грізний вовк усе ближче до нього підходять та приглядаються. Та наче аж зубами клацають.

А в їжачка — то мурашки поза шкірою бігають, то в жар його кидає, то серце від страху завмирає.

І раптом він зовсім перелякався. Думає, треба втікати, поки живий. Поки ще шкура ціла.

Та й дременув щодуху з лісу. Біжить, котиться поміж травами, кущами, чагарниками. З усіх сил втікає, не оглядається і не зупиняється. А йому здається, що ведмідь своїм ведмежим голосом над самісіньким вухом реве: «Гу-гу-гу, дожену!»

Їжачок ще швидше котиться. Всі сили напружує. Через ярки, вибалки перестрибує. Та раптом чує, об дерева б'ється, відлунює розлютований голос вовка:

— Так, так, їжак. То про вовка промовка: не втечеш від мене! Не сховаєшся!

У їжачка від страху мало серце не вискочить. Забіг він у гущавину, причаївся, принишк. Коли це лисиччин улесливий голос:

— Ага, їжаче-земляче, від лисиці так не годиться втікати.

Їжачкові здалося, що серце геть вискочило. І він завмер. Він уже неживий. Тільки страх ще більше проймає. До кісток пропікає. У страху очі великі — від них і в лісі не сховаєшся.

— Тут і кінець мені,— вирішив їжак.— Що буде, те буде. Нехай розірвуть, розтерзають, з'їдять. Як не доведеться вмирати — смерть одна.

І від того страху, як від жахливого сну, прокинувся їжачок. Весь гарячий — вогнем горить. А серце ледве тіпається, ледь життя подає. Прокинувся, мов отямився їжачок, і раптом чує,— у нього колючки

виросли. Вся шкіра у голках-колючках. А вони всі гострі, як шпичаки. Справжній тобі непідступний панцир.

«О, ні! — подумав їжачок.— Тепер я вам не дамся. Теперечки, ведмеді, вовки, лисиці, леви і всілякі там хижаки, я не боюся вас. Від страху колючки виростають. Зате страх і вижити допоміг мені».

Їжачок звично згорнувся в клубочок і знову ліг відпочити. Втікаючи, він дуже стомився.

Відтоді, з тих давніх часів він і живе в своєму голчастому кожушку, наче у захисному панцирі.

Живе і страху не знає.

Сонце для всіх

Напевне, всі знають, що їжачок більше полюбляє ніч, аніж день. Вночі він полює на сонних комах, черв'яків та всяку всячину. І не віриться навіть, що за ніч їжачок стільки з'їдає, скільки сам важить: їжачок-нічничок.

Але суща правда і те, що і вдень він не байдикує, не марнує часу. Порядкує в домівці, постелю застеляє, дітей до роботи привчає. А ще — за погодою стежить. Їжаки по сонцю та по зорях і час, і погоду вгадують. Коли теплом повіє, коли холодом зав'южиться.

Тому їжачок-нічничок охоче повторює і звірятам, і птахам:

— Любіть сонце. Та не забувайте, що і місяць світить ясномісячно. Сонце для всіх, а місяць більше для мене, нічника,— чи то жартує, чи правду говорить їжак. І за ті жарти-примовки шанують його і птахи, і звірі. Поважають за його тихе, довірливе слово.

Не слухає, не зважає на нього тільки кріт-самітник. Наче й не вірить їжакові: мовляв, знаємо таких мудреців. Сам ночами полює, а мене сонцем зваблює. Дивись та видивляйся на те світило. А якщо звикнеш до нього, як тоді під землею жити? У нору ж з собою не візьмеш сонця. То, звісно, можна і без нього прожити.

Довго не вірив кріт-підземельник їжаковим словам.

Але ж даремно.

Бо і йому закортіло подивитись на велике сонце. Дуже вже хотілось хоч би одним оком глянути. Та надто ж боязливим вродився кріт-землерийник.

Здається, що і світу білого боявся.

А коли нарешті зважився і виліз із своїх темних нір-хідників, то вмить осліп. Наче був покараний за те, що так довго боявся глянути в небо.

Правду казав їжачок:

— Любіть сонце. Воно змалку навчає на світ дивитись.

Мовчу та слухаю

Їжачок-городничок жив край бабиного городу. Жив та й жив собі. Там, під розлогим кущем калини, була в нього глибоченька і тепла нора. У ній і літував, і зимував їжачок. Та найбільше весну любив, з радістю завжди зустрічав її. Виглядав, як діти виглядають та чекають тепла після довгої зими.

А на старезній груші в бабусиному саду жив чорний, аж синюватий, шпак, що завжди заклопотаний був. Так його і називали: «Бабусин шпак». Непосидющий та роботящий був. День у день, з ранку до вечора господарює. Шугає та їжу добуває. Бо треба ж он яку сімейку нагодувати: шпачиху, кілька шпаченят-невмійок, поки підростуть та самі навчаться поживу знаходити. А крім того, й самому треба наїстись, щоб крила міцніше носили.

А що вже до співів охочий був. Не встигне заспівати, як усі по голосу впізнають. «То бабусин співає»,— звертаються і діти, й дорослі один до одного. Не шпак, а справжній мастак до співів. І голос привабний має.

Щовесни прилітають шпаки до свого дупла на високій, кучерявій груші. І цієї весни не забарились. Не встиг прилетіти господар — як уже сповістив.

Та на весь, голос, на всенький сад:

— А я вже тут. Прилетів і весну приніс. Ви, сплюхи, спите, а мені будити вас.

Так і викидає колінця. Як візьметься вихвалятись — нема ні спокою, ні впину.

— Чуєм, чуєм...— усміхається їжачок-городничок.— Якби не твій голос, то й весна б заспала. Вихваляйся, а я собі помовчу та послухаю.

Слідом за шпаком беруться горобці вихвалятись. Мовляв, і вони своїм цвіріньканням весну збудили. Що це вони її принесли в наш край. І цвірінькать навперейми один одному.

Їжачок слухає та лише втішається з того. Чубаряться, галасують — прямо як на ярмарку.

Тільки синиця-розумниця сидить собі на вершечку дерева та зрідка нагадує про себе знайомою кожному пісенькою: ців-ців-ців-ців. Вона, синиця, ще взимку — в скрипучі морози та хуртовини весну віщувала. І своїм лагідним, дзвінкотючим голосом наче прискорювала її прихід.

А нині шпаки та горобці не вгавають. Змагаються, хто голосніше скаже, що то він і ніхто інший приніс на крилах весну-красну. Що то, мовляв, його заслуга. Його недремна турбота-робота.

Їжакові давно знайомі пташині вихваляння. Нехай виспівують, що і його начебто не весна розбудила, а вони — шпаки та горобці.

«Я собі мовчу та слухаю»,— лукаво усміхається їжачок.

Хіба ж доведеш хвалькові-шпакові, що весна приходить сама. Що у неї свій календар, у якому кожен день починає сонце. І люди, як і весна, і птахи та звірі, чекають його з нетерпінням. І кожен співає йому свою, найдзвінкішу пісню-веснянку.

А він, їжачок-городничок, щовесни охоче слухає ту очікувану давню пісню. Завжди і залюбки слухає.

Тож і дякує від усього серця:

— Спасибі тобі, весно!

— Спасибі тобі, веснянко!

— Мовчу та слухаю.

Їжачок-співачок

А їжачка того, що жив край бабиного городчика, називали ще їжачок-співачок. І всі знали, що він дуже любив пісню. Надвечір, ідучи з поля, заспівають жінки, і їжачок тут як тут. Вийде зі своєї схованки, сяде зручніше та непомітніше, і слухає, слухає давні співи-переливи людської душі.

Здається, він і сам народився,щоб співати. Та жаль — голосу не має. Душа їжачка так і живе піснею, а голосу не чути. І стає інколи йому так боляче, гірко до сліз. Все на світі співає. Комар і той голос подає, та свою комаринську витинає. А йому, чия душа в пісню ллється, ні та й ні. Не дано їжакові такого щастя.

Якось він заслухався у ніжну та щемну мелодію, що, здається, кінця-краю не має. Уже й місяць зійшов. І зорі, які тільки були в небі, до землі засвітились. Наче самі ту мелодію слухали. А вона понад селом, над лугом, над бабиним городом пливла, мов крилами лопотіла. Листя на деревах заслухалось — не шелесне. Трави до землі припали — завмерли від того пісенного чару. Верби над ставом не ворухнуться. Всіх і все диво-пісня зачарувала.

І не втерпів їжачок. Не втримався.

— Ні, таки заспіваю,— сам до себе промовив.— Заспіваю про те, що нема в мене пісні. А коли нема пісні, то й долі немає. Що вродився колючим, та не співучим. Що тихе життя моє ніколи не стане піснею.

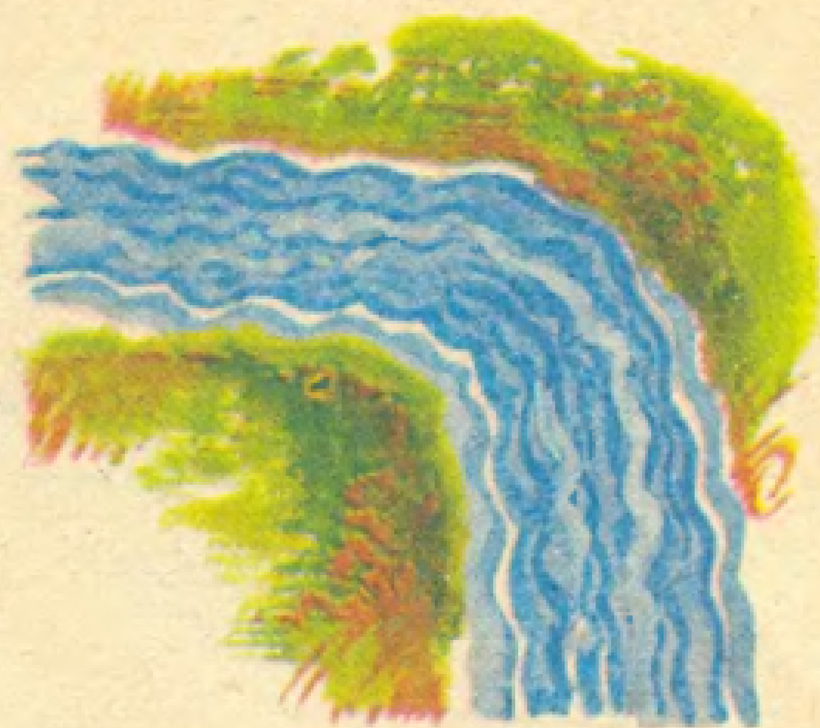
І від того жадання покотилась у їжачка з очей гаряча до болю сльоза. Ой, якби-то ви знали, як забаглося йому заспівати тоді. Як нестерпно билося його серце. Як душа прагнула виспіватись.

Та дива, на жаль, не сталося. Їжачок наче засоромився свого зухвальства. І як він міг так подумати, так насмілитись. Не соловей же він, зрештою. І з дроздом не змагався. Витер він гірку сльозу свого нещастя, щоб ніхто часом не помітив. І ще довго-довго слухав живу, неспокійну радість людської душі. Це був дивовижний і, як дитина, добрий та лагідний їжачок. Він дуже любив пісню.

А пісня його любила.

Їжачок і струмок

От вони і зустрілись — швидкий струмок і повільний, неквапний їжачок-лісовичок. Їжак підійшов якомога ближче до струмка. Придивився, прислухався... Легко та вільно біжить струмок, ні словом не обізветься, наче нічого й не помічає.

Тоді їжачок сам починає розмову:

— Як не поспішаєш, а від мене не втечеш.

Струмок промовчав, ніби й не чув. А їжачок знову за своє:

— Поспішай — не поспішай, не покинеш ти наш край.

Струмок зупинився на мить, наче розгнівався:

— Говори скільки завгодно, а мені до річки треба. А з річкою — вже й до моря.

На ту струмкову зухвалість їжачок ще вагоміше слово знайшов, ще рішучіше запитав:

— А чого ж то, струмоче, ти все течеш-течеш, та не витечеш? Мабуть, дуже гарно та затишно в моїй долині.

А струмок у відповідь ще голосніше:

— Не витечу, бо ж тоді тобі ні краплі не зостанеться.

Та їжачок-хитрячок не забарився зі словом:

— Поспішай собі, поспішай... Та знай, що мене і джерельце напоїть, з якого і сам ти починаєшся.

Задумався струмок, ніби аж зупинився. А й справді, чого поспішати? Джерельце не поспішає. І їжачок не квапиться...

Зітхнув струмок чистою джерельною водою, наче засвітився. Та до їжака таким ласкавим голосом:

— Чого нам, їжаче, сперечатись? Якщо хочеш напитись — напийся. А тільки з думками не крийся. Я ж і поспішаю до тебе, аби швидше води принести. Щоб і ти відчув мою ласку, а не лише давню та довгу казку.

Їжачок-помічничок

Іде їжачок лісом, свою думу думає. Думає-гадає: стільки голок має, а нікому щось пошити чи полатати.

Коли це лисиця йому назустріч. Шерсть у лисиці повисмикувана,— шкіра на боках світиться, хвіст обскубаний, обвислий. Непереливки лисиці-сестриці. Вочевидь, десь на курнику чи на птахофермі почастували.

Подумав їжачок та й каже:

— Давай, сестричко, твою одежу полатаю. Голок он скільки маю.

А лисиця у відповідь:

— Не такі шевці шили, та нічого путнього не зробили. Чи ж маю свою дорогу шубу такому недбайлу в руки віддавати.

Їжачок лише посміхнувся. Та й далі рушив. Ліс великий — роботи вистачить. А тим паче їжаку-трудівнику. Іде він — свою думу думає. Раптом дивиться — на лісовій галявині сорока пір'я своє збирає, до хвоста чіпляє. А воно аж ніяк не тримається. Мабуть, так летіла, що й пір'я згубила.

— А що, сороко, трапилась морока, то давай хвоста полатаю. Голок он скільки маю.

Та сорока і слухати не схотіла. Наче глузуючи, заскрекотіла:

— Чи ж тобі, їжаче-небораче, таке діло довірю. Та це ж робота он для якого майстра. А тобі лише мишам допомагати, їхні хвости латати.

Не образився їжак на сорочий глум, пішов далі. Іде та й іде, коли дивиться, на узліссі заєць свого кожуха латає. Латає та життя проклинає. Надворі весна вже, а в нього кожух білий,— звідусіль зайця видно. Чимскоріше треба новий кожух пошити.

Привітались. А їжак до нього:

— Чим допомогти, друже? Голок он скільки маю — всім допомагаю.

— А чого ж,— погодився заєць,— кожух шити — не воду варити.

Взялись вони разом, і діло на лад пішло. Голка за голкою — все вміло, все ловко. Сірий кожушок до лиця зайцю. Тепер менше помітний сіромаха. І під кущем причаїтись можна, і в полі не так видно. А все тому, що їжак неабиякий кравець. І голки має, і діло знає.

Їжакова райдуга

Вийшов з лісу їжак — лугом-полем побродити.

А тут раптом дощ припустив. Наче з відра линув. Не дощ, а дощисько. Справжня тобі злива. Припустив — не перестає.

Їжакові нікуди дітись. Згорнувся клубочком, принишк. Треба якось перебути, перечекати.

Та раптовий дощ як з'явився — так і скінчився. Сонце в небі заграло.

Ще яскравіше стало. А на їжакових голках дощинки так і лишились, мов приросли.

А в тих краплях-дощинках райдуга спалахнула. Всіма кольорами грає, піниться.

Всіма барвами переливається.

Іде їжак — райдугу несе.

І рознесли чутку сороки:

— Їжак райдугу спіймав! Їжак райдугу вполював!

З-під куща вискочив заєць:

— І справді...

Вибігла лисиця з нори:

— Ой лишенько...

Глянула білка з дупла:

— Так-так...

А їжак і вухом не веде. Мовби і не чує, що звірі з його райдуги дивуються.

Як їжачок над лугом літав

Де це бачено, де це видано, щоб їжак та літав. А воно ж таки було. І в пам'яті не пропало, у воді не втопилось, надовго залишилось у лісових розмовах та в переказах. Збирав якось їжак-бережак листя. До зими готувався, постелю собі вистеляв. А осінь тоді була пишна та барвиста. Листя, мов рясний дощ, осипалось, райдугою переливалось. М'яко та густо землю застеляло, щоб їй було взимку тепліше.

Ото їжачок лягає на землю та качається, борюкається. А листя на його сиві голки все настромлюється, нанизується. Отак назбирає він листя та й несе до старого дуплястого пня — до своєї домівки. Несе, наче золотий стіжок везе.

Скине його на купку, спочине трохи та й знову за роботу. Бо ж любить їжачок зимувати у теплій м'якій постелі. Так він збирав та звозив, збирав та звозив пахуче, сяюче, аж тепле, осіннє листя.

Одного разу назбирав-наколов на свої голки-шпичата височенну, вищу за себе, хуру листя. Тільки вирушив додому, коли це звідки не взявся — схопився вітер. Та не просто вітер, а вітрюган злющий, несамовитий. Закружляв, засвистів. Такий рвучкий та шалений, що все на своєму шляху змітав, зривав, підхоплював на дужі вітряні крила.

Підхопив зухвалий вітрисько і той листяний стіжок. Та разом з їжачком. І полетів їжачок-лісовичок над лугом-виднокругом. Страх, як налякався з того льоту. Бо ж трапилось із ним таке вперше.

На щастя, неподалік діброва була. І кремезні, ще зеленочубі дуби стали супроти вітру. Зупинили його. А їжачок спокійно та легко приземлився на листя. Розплющив очі, отямився,— не так уже й залетів далеко. А літав же довгенько. Чи, може, так примарилось.

Але ще довше він дивувався з того дива. І таке відчуття було, що хтось ніби на крилах здіймає його все вище і вище. А з висоти всю землю видно йому. І навіть його нору-домівку, що під розлогим кущем калини. А ще видалось, наче все до нього летить та наближається. Дивина, та й годі.

Коли це було — давно за водою спливло. Але й нині, напевне, їжачок згадує свій політ, і сам від того дивується.

Їжачок — сто колючок

А чому саме сто? Не більше і не менше, а рівно сто. І хто ж то так довго рахував, поки, нарешті, склав? Десять до десяти, та ще десять, та ще і ще... Хто ж такий розумник, що лічити і додавати вміє? Хтозна. Та як би там не було, а прозвисько залишилось: їжачок — сто колючок. Не більше і не менше.

Запитали у зайця — найближчого друга їжакового. Та заєць тільки вухами розвів:

— Знати — не знаю, але друг мій багатий на колючки. Це вже я достеменно скажу. Запевняю вас — колючок у нього набагато більше.

Запитали у лисиці. Вона не лише додавати, а й віднімати здатна. Особливо, коли у когось для себе віднімає.

— Ох, ці колючки,— заздро мовила кмітлива лисиця.— Та їх і в тисячу не вбереш. У їжака колючок, як пір'я в курки,— аж сердячись, додала вона.— Але ж у курки чи в гуски пір'я м'якеньке, а тут одні шпигачки.

Довелося запитати у вовка. Та на таке неприємне для сіроманця запитання вовчисько тільки зубами клацнув:

— Скільки не є — то всі їжакові. Але знаю, що їх більше, ніж у мене зубів. І всі його колючки гостріші.

Запитували в борсука. Хотіли у крота спитати, але той чомусь давно не з'являється на світ.

Нарешті запитали у самого їжачка-лісовичка. Їжачок спочатку ніби знітився:

— І кому яке діло до моїх колючок. Скільки та скільки...

А потім фиркнув — і відповів голосно, мужньо, аби всі чули:

— Ворогам вистачить. Кожній гадючці — по колючці.

Сказав і замовк їжачок — сто колючок.

Їжакова ночівка

Веселе та пишне літо все догоджало їжакові:

— Я тобі, їжаче, найм'якшу, найпахучішу траву постелю. Під голову теплого сіна в подушечку покладу, а вкрию лататтям, рогозою, листям папороті. Ляжеш, їжаче, та хоч раз досхочу виспишся.

Настала ніч — не спиться їжакові. Хоч повіки медом змасти, хоч криком кричи, хоч камінцем мовчи,— не спиться та й годі. Недаремно ж кажуть: їжачок — тварина нічна, що тут поробиш. Ніч найкраща пора для полювання. Все навколо поснуло: малеча всіляка спить, комашня, пташина різна задрімала, звірі, дуби-дідугани і ті сплять. А їжакові — справжня тобі розкіш. Ніхто зайвий не шастає, ніхто не заважає,— полюй та ласуй. Тому і не спиться їжаку-трудівнику.

Барвиста, запашиста осінь і собі не раз їжака вмовляла:

— Я тобі, їжаче, такого пуховичка постелю,— будеш наче в купелі відпочивати. А що вже сни насняться,— яблуневі, грушеві, до щему терпкі та солодкі. Дивись — не надивишся, розказуй — не розкажеш таких кольорових та щемливих снів.

І радий заснути їжачок. Думав-гадав, намагався задрімати,— не спиться. І сон його не бере. В саду важучі, повносокі яблука — гуп та гуп. Наче земля відлунює. А груші-медунки ще глухіше — жух та жух. Нападало їх сила-силенна, ніде ступити. Хоч бери та возом вези. А які пахощі розлиті довкіл,— голова обертом іде, серце завмирає. У таку ніч тільки нероби та лінтюхи сплять. А їжакові треба і про завтрашній день подбати. І на зиму харчу заготувати. Не до сну, не до відпочинку їжаку-трудівнику. Зима спитає, де літував, де осінь осінював. Хоч і засинає він на всю зиму, але запас біди не чинить.

А зима ще не встигла навіть снігом війнути. Ще тільки вітром північним шугнула, у верхів'ях дерев зашуміла, загомоніла.

Дивись, де й подівся наш їжачок. Ніхто йому не догоджав, ніхто не вмовляв заснути чи відпочити. Забрався їжачок у своє кубельце. Вмостився якнайзручніше. Та й заснув непомітно. Шугайте, вітри. Кружляйте, шаленійте, заметілі. Їжакові все одно до весни спати. Співайте йому снігову, посріблену інеєм пісню. Колискову білої зими.

Їжак і вітер

Якось вийшов зі своєї затишної домівки їжак, і здалось йому, що в лісі темно та непривітно. Недовго думаючи, їжак пішов на луг погуляти. А на лузі вітер шаленіє — рвучкий, летючий, непосидючий. У кожну нірку, в кожну щілину, під кожен пагорбок залітає. Листя зриває, найменшу травинку до землі згинає.

Хто не просив шаленого вітра стишитись, вгамуватись — не слухається, не чує навіжений.

Зупинив їжак це схарапуджене вітрисько та й каже:

— Слухай, вітре, і чого ти такий розбишака, такий гультяй-неспиняй? Чи не пожалів би ти мене, їжака старого. Щоб я на свої голки не обпирався, а вільно йшов по землі.

Засміявся, аж зареготався вітер з їжакової мови. Та все ж послухався:

— А чого ж, їжаче-дрижаче, як для тебе, то можу й стишитись. Гуляй собі на здоров'я. Може, колись тобі ще не раз у пригоді стану.

Їжачок лише посміхнувся з такої помочі вітриська. Та й посунув далі своєю стежкою, травою-муравою. Гуляючи, він ніяк не міг забути тієї розмови з вітром. Все пригадував та стиха усміхався про себе. А згодом зовсім забув про неї.

Та одного разу, в сонячний вересневий день, їжачок знову вийшов погуляти на луг. Дивен день був увесь перевитий промінням. Кожна квітка, травинка, бадилинка ніжились, купались у теплі. Здавалось, що земля і небо вийшли на свято сонця.

Та раптом, що це? Стільки павутиння навколо,— ні пройти, ні проповзти їжакові. Летить, снується, переплітається. Очі засліплює, за голки чіпляється. По землі стелиться. Здається, світ увесь заснувати, павутинним килимом заткати хоче.

А вітру — ні повіву, ні дихання не чути. Тихо, привітно довкруж.

А бабине літо наче мисливські тенета сплітає. Ось і останній метелик заплутався в них. Жучок заплівся, заснувався — не ворухнеться.

Зупинився їжачок, прислухався, хотів гукнути:

— Гей-гей, вітре! Візьмись, вітрисько, та розгуляйся, та розірви це

павутинне плетиво. Воно ж дихати не дає. А літати чи ходити — і поготів.

Тільки подумав їжачок, та й гукнути не встиг,— як раптом схопився вітер. Зашелестів, залопотів крилами, набрав розгону. Порвав, пошматував, підхопив з собою павутиння. Поніс у далеч. На лузі чисто-метено стало.

Озирнувся довкіл їжачок та й подумав про себе: «А все-таки вітер, хоч і гультяй-неспиняй, та слова свого дотримує».

Грибні ласощі

Любить їжачок гриби збирати.

Знайде грибок — наколе на голки, і далі мандрує. Ходить лісом та хазяйнує. Нічого смачного не минає. Уже он скільки тих ласощів назбирав. І не важко йому, і втоми не знає. Все в їжаковій комірчині вміститься. І маслюк, і краснюк, і біла печериця.

Везе візник на собі цілий віз ласощів.

Коли це назустріч хитрющий, завидющий лис біжить. Біжить та принюхується, чим же і собі поживиться.

— Чи не м'ясце везеш ти, їжаче?

— Яке там, до біса, м'ясце, мої харчі ще смачніші.

— Ото так дива,— зупиняється з подиву лис.— Скільки прожив на світі, а такого не чув. І що ж то за харчі, ото б і собі їх скуштувати?

— А хіба мені шкода,— відповідає на лисову хитрість їжак. Тільки самому доведеться брати, бо я ж поспішаю.

— Та за цим діло не стане,— радіє лис. А сам хитрує, як би то більше харчу того у їжака поцупити. Щоб і тут, бува, себе не обділити. Цілиться лис, щоб не промахнутись, та бодай кілька кусенів схопити до рота. Очі в нього завидющі, язик довгий, мов лопата.

Тільки хотів схопити, та язиком у голки їжакові так вп'явся, аж вискнув та жахнувся з болю. Скривився, заскреготів зубами ненаситний лис та тільки зітхнув: «А гриби все-таки — не курятина».

А їжачок мов не чує — далі чимчикує.

Співуча родина

У їжачка-лісовичка є свої улюблені птахи. І всі вони, як найближча рідня для нього. А до співів, як уже говорено, у їжака завжди серце відкрите. Кожен звук у ньому відлунює.

— Хто живе, той має співати. В цьому впевнений їжак. Інакше і бути не може. Та ще в лісі, де частіше і тихо, і сумно. І мелодія тут, мов промінь сонця. І життя без пісні тут — мертва справа. Не життя, а животіння. І пташиний голос чи гарна пісня змалку наче озорюють їжакову душу. Вечорами він подовгу слухає солов'я. І часом навіть не знає, хто засинає раніше: чи соловей, чи він із солов'їною піснею. Та напевне, все-таки соловей. Адже, коли змовкає його чарівна мелодія, їжак лише виходить на полювання.

Так уже склалось у їжака в житті, що солов'я, пісні його він слухає, а з зозулею розмовляє. Милується солов'їними трелями, а в зозулі про лісові новини розпитує.

А ще ж відомо, що зозуля начебто кожному роки дарує. Скільки накує тих років, стільки і житимеш. І, либонь, не один їжачок прислухається, скільки ото віщунка налічить йому років. Якось лісовичок і про таке помріяв:

— От коли б вона та накувала стільки літочок, як у мене голочок. Жив би я тоді цілу вічність.

Щовесни зозуля чомусь поселяється неподалік від їжакової домівки. І життя тоді набирає мовби іншого ладу.

На світанку їжачок повертається з полювання. Задрімає, натомлений, засне, наче мандрівник з дороги. А прокидається від того, що зозуля кує. Голосом, наче молоточком, дзвенить у щось залізне. Чи, може, лише здається так їжакові.

Та зозуля кує насправді. І відлуння далеко чути не одному йому. Багато хто прислухається, скільки і чого може накувати зозуля. Кожен своє згадує. А потім ще і ще дослухається та лічить, наче та ворожка правду каже. А ще і звірі, і птахи неодмінно хочуть порозмовляти з нею та й запитати дещицю. Кожного цікавість охоплює.

— Зозуле, зозуле, чи скоро повечоріє?— питає їжачок у своєї знайомки.

І чує у відповідь:

— Ку-ку. Ско-ро. Ку-ку. Ско-ро.

Через деякий час їжачок знову запитує:

— Зозуле, зозуле, чи скоро соловей заспіває?

І знайомка не забариться з відповіддю:

— Ку-ку. Ско-ро.

І поки зозулиця зупиниться у своїх рахунках, дивись — уже й сонце до заходу повертає. Уже тіні та сутінки землею стеляться.

Десь обізветься соловейко, нагадуючи, що він також поруч. Раз і вдруге викине свої колінця. І сам відчує, що голос такий же дзвінкий та летючий. До нього небавом озветься знайомий лісовий чаклун з подібним голосом. Перемовляються, перегукуються. А голоси, наче дзвони, котяться луною навздогін, навперейми, один одного доганяють. Перелунюються. І солов'ї мовби починають змагання між собою. У них відроду свої звичаї та випробування у співах.

Слухає їжачок і думки свої зважує: «Добре, що і зозуля, і соловейко — мої сусіди. Ніколи не сумно. Як соловейко відпочиває,— кує зозуля. А коли зозулин голос притомиться, соловейко своїм розважає. Яка то насолода — слухати цього чарівника співу. Звісно, кожна пташина свій голос має. По-своєму і пісню свою, і серце виспівує. З іншими радощі і незгоди свої ділить. Голосом неба торкається, а сили та дзвінкості від землі набирає. І дякувати тобі, соловію, що продовжуєш голос віщунки-зозулі. Поки вона відпочиває, ти мене радуєш. Та й інші співці не замовкають. Гомонить, не вгаває твоя пташина рідня. Таке розголосся, що для всіх вистачить і радіння, і втішання. Он скільки дерев у лісі, і всі вони різні. Так і в сімействі пташиному — тисячі голосів і ще більше мелодій. А серед них і для мене знайдеться — улюблена їжакова.

Тоді і ліс, і кожне дерево, і всяка звірина та комашина завмирає, дослухаючись до пташиного хору, до їхніх змагань. Тож не змовкайте, ні соловейку, ні зозуле. Коли ви зі мною, то й я з вами. Разом живемо, то разом і співати нам. Жаль тільки, що мого голосу не чути»,— сумовито роздумує їжачок.

Та за мить смутку мовби і не було. Разом жити — не сумувати. Та ще коли поруч така родина співуча.

Мандрівка до міста

Як сталося, що їжак забрів до міста,— ніхто не знає. Може, з ночі заблудився і не встиг до лісу дістатись. А може, це просто втікач. Жив у когось вдома. Від молока не відмовлявся. А за лісом сумував. От і вхитрився втекти. Про все це лише йому одному знати.

Знайшли ми з сином їжачка серед білого дня. Незворушного. Зачаєного. Лежав клубочком під кущами живоплоту.

Спочатку подумали, що то забутий з учора м'яч. Придивились — їжачок. І що він шукав, сіромаха? Шукав та й заблукав. А чого хотів — не знайшов. Бігав навкруг будинку — ні притулку, ні затишку. Куди не ступиш — асфальт. Де не притулишся — камінь. І мулько, і незручно — ні закутка, ні захистку. Находився, натомився їжачок. А тут і світанок на порі. Та швидко, швидко завісу підіймає.

До лісу далеченько їжакові. Та чи й виберешся з цього кам'яного мішка? Напевно, так і думалось у скруті, в самоті їжакові. А коли потрапив до кущистого живоплоту,— вирішив: отут і перебуду до вечора. Тут їжачок відчув землю, пахощі листя, коріння дерев. Наче знайома, здавна рідна місцина, зручнішої і не знайдеться у місті.

— Тут і перепочити можна,— сказав собі їжачок. Згорнувся клубочком, заплющив очі і заснув.

Таким і знайшли ми його вдень. Принишклого, сплячого. Здається, сонько навіть не почув, як біля нього зупинилися люди і вголос розгадують: звідки він? Яким побитом з'явився тут?

Спробували поворухнути,— котиться, як м'ячик.

Намагались розгорнути,— глянув лише одним очком, і знову в клубочок згорнувся.

Не ворухнеться.

Нехай спить. Нехай дожидається свого вечора. Коли стемніє, володар ночі знайде собі стежку до лісу. Там йому і воля, і роздолля. А про свою мандрівку до міста він згадуватиме довго. Ще колись і їжачатам розповість: мовляв, слухайте та пам'ятайте, діти. Кожен для життя обирає своє місце. Людині необхідна земля, будинки, рибам — вода,

птахові — небо, а нам, їжачата,— ліси, та переліски, та безмежний степ. Ось який він — одвічний, гомінливий затишок наш,— з рясною кроною над головою, з листям-шерехом під ногами.

І жити нам, допоки лісу та степу, допоки їх красу відчуваємо. Слухаємо таємничий гомін дерев та шелестючу розмову степових трав. У кожного відроду своя домівка і своє місце на Землі.

Сорочий сміх і їжакове мовчання

Недаремно кажуть: сорока все знає. Всі новини, всі добрі й недобрі чутки вона на своєму хвості носить. А хвіст у сороки довгий, крутлявий, до всього діло має.

Може, тому і прозвали її: сорока-крутохвістка.

В нашій діброві здавна живуть сороки. На верхів'ї розлогої сосни — сорочине гніздо. А під сосною, у ямці-заглибинці, їжачок влаштував собі житло. Замаскував травою, одразу й не помітиш.

Та, на жаль, од сороки нічого не сховаєш, нічого не втаїш од її видющого ока. Давно запримітила вона і їжакову домівку.

— Постривай же, їжаче,— зухвало сказала собі сорока,— ти ще дізнаєшся про наш сорочий рід. Ще прийдеш на поклін до мене. Ще попросишся і перепросиш мене. А то щось вже надто загордився. Не вітаєшся навіть з нами, сороками.

Звісно, сорока прокидається рано-раненько. Може, раніше від сонця. Облітає довколишні чагарники, розорить чиєсь гніздечко, добуде здобичі, харчів. Поснідає смачно. Потім злетить на найвищу гілку та й заводить своє нудне: скре-ке-ке, скре-ке-ке. Це сорока з їжака сміється-насміхається:

— Бачиш, я вже й поснідала, вже півлісу облітала, а ти, лінтюх, і досі спиш.

І знову наче стріляє своїм скре-ке-ке, скре-ке-ке:

— Вставай, ледащо, бо так і життя проспиш. Я вже напрацювалась давно, а ти й досі вилежуєшся. Ще з голоду охлянеш.

Їжачок чує сороче зухвальство, та не подає ні шереху, ні звуку. Нехай собі крутить хвостом та скрекоче. Така вже вдача буває. Хоч на голову стане, хоч тобі на хвості стоїть,— все одно скрекоче та й годі. І на мить не вгаває.

Звідки ж сороці знати, що їжачок всю ніч трудився. І комах наловив, і опалих грушок-гниличок наносив. І кілька яблук із сусіднього саду приніс. Тепер і спочити можна. Сніданок та й обід про запас має.

А в сороки-мороки тільки і того, що на хвості носить чутки та чиїсь підслухані розмови.

— Нехай скрекоче, а мені і мовчкома добре,— каже собі їжак, застеляючи м'яку, пахучу постіль.— Хто працює, тому ніколи зранку на весь ліс тріскотіти. А що вже з їжака сміятись, то глузду зовсім не мати.

Правду кажуть: хто сміється, тому й пересмішки очі колють. Такі вони — заздрі та зухвальці. А в їжака і без них роботи вистачає.

Чим пахне сіно

У луговині, в долині, коло самого переліску, височіє невеликий та ошатний стіг сіна. Щороку він там виростає. А весною, під кінець березня чи в квітні, зникає. Тільки ще довго видніється слід, де зимувало скиртоване до ладу сіно.

Взимку не раз тут бував і Славко з дідом Федором. Приїздили набрати кормів на ферму. В їхньому радгоспі і корови, і вівці, і коні — всіх нагодувати треба.

На морозі розворушене сіно пахло щемно, лоскітно, і завжди мовби теплом овіювало. Приємно впасти лицем у такі пахощі і досхочу дихати травами, що зберегли в собі і літо, і сонце.

Дідусь не міг нахвалитись тим сіном:

— Це, онучку, повний тобі десерт. А що вже до молока, то воно у кожної корівки прибуде. Неодмінно. Ручаюсь тобі і слів на вітер не пускаю.

Так завжди дідусь тішився роботою, бо влітку сам же і скиртував сі-

но. А тепер, серед зими, радів, що воно збереглось так, як хотілось. Як мріялось та уявлялось господареві. І він уже вголос висловлював своє щире задоволення — чи то онукові, чи собі самому.

З кожним днем дідова скирта ставала все меншою. Зима, хоч і біла, та снігу не їсть, а більше сіно та солому. А ще коли б не ця зима, то б і літо було набагато довше. А влітку знову покличе сюди косовиця. І дід Федір знову невтомно вивершуватиме скирту. Бо це ж його називають у селі найумілішим скиртоправом. Тоді батькам і дідусеві охоче допомагатиме Славко з друзями. Косовиця для них — також весела, неспокійна пора. І чи є ще більша насолода, аніж занурюватись у духмяне сіно, щоб тебе довго шукали хлопці. І знову продовжували жмуритись-ховатись, пірнаючи з головою у це м'яке, запахуще літепло. Ні, не обминуть Славка літні радощі та веселощі на цьому луговому роздоллі.

Та нині ще тільки березень. Весна весніє. Небо немовби стало вищим. А з височенької дідової скирти лишилась уже копичка. І тепер вони приїхали забрати її. Може, цієї весни корови востаннє смакуватимуть таким солодким, як каже дідусь, десертом.

Та Славка на цей раз чекає ще одна таємниця. І він поки що не здогадується про неї, хоч дідусь для цього і взяв онука з собою. Щоб не проминути, бува, якоїсь цікавинки. Показати малому таке, що надовго запам'ятається.

Дід Федір неквапно підбирає сіно, складає на віз. А мову заводить про ту загадку, що от-от відкриється Славкові.

— А знаєш, онучку, чому тут сіно таке смачне та пахуче?

— Тому, що влітку на лузі багато квітів,— не забарився Славко зі словом, бо вже чув це від старших.

— Правда твоя, друже, але не тільки тому,— загадково усміхається дідусь.

— Чому ж, діду? — нетерпеливиться хлопцю.— Чим його напоїла земля?

— І земля-матінка напоїла. І тому, онучку, що тут його добрий сторож цілісіньку зиму сторожує.

— Та хіба ж сторож пахощів сіну додає? — перепитує здивовано Славко.

— А так-так, добродію. Так воно і є. Ось він, іди-но поглянь,— усміхається дід Федір, піднімаючи купину сіна.

І Славко завмирає від подиву. У заглибинці лежить згорнутий клубо-

чком їжак. Він уже прокинувся від зимової сплячки. І невдоволено фиркає: мовляв, не зачіпайте.

— Оце він і є сторож,— показує на їжака дідусь.— Хоч і спить всеньку зиму, але своє діло робить. Мишей у цьому сіні не буває. Вони, всюдисущі, їжака чують. Бояться і не заводяться тутечки. Тому й сіно чисте, не посічене. І пахне, наче влітку. І ромашка, і кашка, і цикорій та польова м'ята — все збереглося в ньому. А звідси і молочко у корів прибуває. Отож і сторожеві не зайве подякувати. Він уже кілька років підряд у скирті зимує. Та кращої схованки і не знайти йому. У сіні тепло, наче під ковдрою. Напевне, і сни літошні сняться.

Спи, їжаче, і вухом не веди. А робота твоя сама робиться. Як кажуть, і сіно ціле, і корівки ситі. А кухоль смачного молока для сторожа завжди знайдеться.

Як їжачок у теплі краї збирався

Восени, коли перші заморозки на землю впали, коли і в небі студнем війнуло, а комах зовсім не стало, їжачок таке надумав, що й повірити важко.

Вирішив, що б там не було, теплих країв пошукати. Переселитись туди, ближче до тепла, до вічного літа. Звичайно, там їжакові було б менше мороки. Не треба лаштувати кубла на зиму, шукати затишного місця. Живи собі, а про сплячку і думки не думай, не гадай. Харчів досить. Різні там личинки, жучки, комахи, молюски, гризуни, жабки. А на закуску всіляке насіння, коріння, травинка, бадилинка.

Живи та розкошуй — тепло і вдень, і вночі, і влітку, і взимку. Тому, напевне, і відлітають солов'ї, зозулі, дрозди та різні знайомі їжакові птахи.

Надумався і їжак у теплі краї податись.

І не барився — миттю зібрався. Лише завечоріло, як уже в дорозі був. Скільки не йшов — знайомі стежки пізнавав, тамтешні місця, де так добре полювалось.

— Та невже ж це назавжди я залишаю свої домівки, схованки, свій край? — запитав раптом себе їжачок. І тут же відповів: — Бути цього не може. Тут я виріс. Тут мені кожна галявина і гущавина знайомі.

Задумався їжачок. Зупинився перепочити. Та й заснув. Осінній день видався теплий. Під кущем, край лісової галявини, де мандрівник спав, щемно пахло вересом, деревієм, прив'ялим листям. І від того він часто прокидався.

А ледь засутеніло, звечоріло — знову в дорогу зібрався. Чи, може, то ніч спонукала до мандрів. Ішов їжак, і з кожним кроком пізнавав знайомі, сходжені вже місця.

Зупиниться на мить, погляне довкіл — і жаль йому розлучатись з усім, що знає, відчуває, з чим назавжди зріднився. Згадує все, що траплялось та як полювалось.

— Ось під цим велетнем-пнем моя домівка. Не раз я тут засинав після нічних пошуків,— згадує мандрівник і повертає до знайомого кубельця.

На третю, на четверту ніч їжак знову вирушав у дорогу. Та його знову і знову зупиняли такі сумні і радісні згадки, рідні місця, трав'яні мережива, густі зарослі папороті.

І він залишався на тому ж місці, звідки виходив. Де не ступиш — своє обійстя.

Куди не підеш — зусібіч дерева знайомі.

Думав та роздумав їжачок,— не бачити йому теплих країв. Не дійти, не дістатись до них. Де народився — з тією землею і зрісся. Птахам легше — у них крила, небеса, он скільки простору. А в нього одна земля — і та своя, найрідніша.

Чи мерзни, чи вимощуй кубельце, а зимувати доведеться вдома.

Та не барись, недовго думай,— зима не за горами. Та й у рідному краї вона не така вже холодна та люта.

Недаремно кажуть: на своїй землі і під листком перезимувати можна.

Їжак і місяць

Місячна-місячна, зоряна-зоряна ніч у серпні.

Місяць ясновидий та повний, як бубон. Зорі великі та сяючі, наче дзеркала. Видно як удень. У такі росяні, ласкаві ночі все зріє-дозріває. Наливається соком городина, садовина і всяка всячина. В саду яблука, груші, сливи стають важчими, соковитішими. Терпко і солодко пахне серпнева ніч.

Нетерпеливиться їжакові на полювання піти. Морквою, капустою, якоюсь комахою, черв'яком поласувати. Яблуневого соку напитись. Але надто вже місячно, видно звідусюди, зоряно-ясно. Крок ступи — і наче перед світом стоїш. А в тому світі он скільки небезпечного. Хоч їжаки і не з боязливих. Який там страх для нічного мандрівника. Та ще коли він у такому кожусі. Але ж надто вже місячно, навіть свою тінь бачиш.

Вийшов їжачок зі своєї схованки, підняв голову до місяця та й каже:

— Місяцю ясний, зайди хоч на годину за хмари, пригаси хоч трохи сяйво своє. Дуже яскраво вже світиш. У кожен затінок проникаєш, кожну стежку, межівку освітлюєш. При такому світлі і мені стане раптом боязко.

Місяць мовби почув їжакову мову, і жаль йому стало нічного мандрівника.

Він і зайшов за хмари.

А тим часом їжачок на город попрямував, покотився щодуху. І морквину, і капустину знайшов. І комаху вполював. Смачно поласував, ще й додому приніс.

Відпочив біля своєї домівки, поки місяць вийшов з-за хмари, та й не забарився подякувати:

— Спасибі, місяцю ясний. Тепер я в боргу перед тобою. Пам'ятай же, і я тобі колись у пригоді можу стати. Ми, їжаки, не забудемо добра, що для нас роблять інші. На добро ми добром відповідаємо. Все в цьому світі на дружбі тримається — і люди, і звірі, і все життя наше.

І хоч багатий та розмаїтий навколо світ, але ж ми в ньому не зайві.

Тільки поклич,— то й відгукнемось одразу. Бо так уже повелось, що не можемо одне без одного жити. І може, тобі, місяцю, смішно від моїх слів? Чим ото я, звичайний собі їжак, та зможу допомогти місяцю? Але світ не без добрих людей, і не без добрих їжаків. І хоч ти небесний, а я земний, та все одно ми поруч. І навіть чуємо один одного. Поклич лише, і я завжди в пригоді стану.

Що їжачок уміє

Іде їжачок лісом. Не йде, а мовби котиться. Та швидко-швидко. Пробіжить декілька кроків, зупиниться. Прислухається, що довкіл робиться, що там у землі ворушиться, і знову бігом.

І хоч поспішає їжачок, та все чує, всі шерехи вловлює. І слуху йому не позичати ні в кота, ні в собаки, навіть у вовка.

Чує їжачок-слуховичок не тільки те, що в землі робиться, а й те, що в небі. Буває ще он як далеко до зими. Ще осіння діброва в багреці та золоті. Ще бабине літо не розвішало павутину, мережива не зіткало. А в небі уже вітер-передзимок війне, студеницею погрожує. Ще тільки війне, а їжачок у ту ж мить почує. Такий він уважний — слуховичок. Та що казати — їжак глибоко в землі чує комаху, личинку, жука. Кажуть, що їжачок чує себе тоді, коли навіть спить. А що вже гризуна чи слимака почути — йому нічого не варто. Принишкне їжачок — і весь на слух перетворюється. Кожною голкою найменший шерех вловлює. Це ж у них не просто голки, а живі, природні антени.

От і зараз їжачок ще здалеку чує, як на грозу збирається. Як громи ворушаться в хмарах. Гур-гур та гур-гур,— наче з боку на бік перевертаються. Наче каміння хтось вивантажує, і воно силоміць падає на землю.

Все чує їжачок, поспішаючи додому. Бо гроза буде. І зливою ой щедро напоїть і ліс, і землю, і все навколо. Котиться їжачок, коли це заєць з гущавини:

— Куди, їжаче, так несешся, що й світу не бачиш?

— Гроза, гроз-за насувається,— зафиркав їжак. І далі покотився. Та заєць лиш дивувався:

— І звідки їжакові та гроза привиділась?

Побачила його вередлива сойка і, звісно, не втрималась:

— Кого це ти доганяєш, їжаче? — занявкала, наче кошеня, і ще голосніше засміялась.

Та їжак і словом не обізвався на сойчині витівки. Лише усміхнувся про себе: ще подражнишся, покепкуєш, як за мить, наче з відра, злива хлюпне.

От позбиткуєшся, понасміхаєшся. Хто з іншого сміється, тому не минеться.

Котиться їжачок, аж ось і знайомий пагірок. Тут, під кущем ліщини, його домівка. А вдома, як мовиться, і стіни помагають. Ні громи, ні зливи не страшні.

Ледве встиг лісовичок, як раптом стемніло. Все навкруг наче з дня на ніч обернулось. Все небо заволокло хмарами. Тьма-тьмуща навколо, хоч в око стрельни.

І почалось. Громи уже не спроквола ворушились, а з усіх сил грімкотіли,— аж ліс пригинався. Відлуння билось об стовбури дерев, наче виверженe залізо. Від того, мабуть, спалахували і довго не гасли блискавиці. А важкі хмари не могли втримати дощової води. І вона стрімголов летіла згори потоками. Розливалась по землі калюжами, рівчаками, озерами.

Все причаїлось, принишкло, примовкло. Все живе завмерло в чеканні, коли злива скінчиться.

А гроза не спинялась. Вибухала з новою силою, стугоніла громами об небо і землю. Стрімко розкочувалась луною. Виливала ще густіші потоки дощової повені.

Їжачок-слуховичок раз по раз виглядав із своєї схованки. Злива сюди не досягала. Тут йому затишно, тепло. А де в таку негоду витівниця-сойка? Де зайчисько-сміливий хлопчисько?

Ніхто чомусь не вірив їжакові, коли він про грозу сповіщав. Лише зверхньо підсміювались. Мовляв, не вчи вчених. І таке буває. Але не з їжаком. Він не з тих, хто добрих порад не слухає, а тільки насміхається з інших. Не стане ж він з когось даремно глумитись та кепкувати.

«Ага! — подумав їжачок про себе.— І я дещицю вмію. Скажімо, умію слухати. І чути».

Їжачок-рятівничок

Серед літа трапилось.

За такої пори, що й не думалось, не гадалось. Лісові галявини суницями пахнуть, бори соснові — терпкою живицею, пагорки — роман-зіллям віють. На землі і в небі тепло хвилями ходить. На ланах жито, пшениця і всяка пашниця сили-соків набираються. У пташиних кубельцях пташенята вивелись. Турбот у батьків побільшало — і діток, і себе нагодувати треба.

Надвечір небо ще тихим та ясним на сон збиралось. Виводило зорі. А вночі не знати звідкіль схопився вітер. І такий несамовитий, нестримний. Не вітер, а буря. Шалена, розлючена — зусібіч налітала, дерева гнула, віття ламала.

І не втрималось гніздо соловейкове. А в тому гнізді пташата малі та невмілі. Разом з ними воно і впало на землю. Наскрізь промокло, аж водою взялось. Добре, що недовго вирувала, вигулювала нічна злива. Вітер поволі вщухав. Змирилась і стихла буря. Відгуркотіла, відгриміла гроза. Тільки відлуння подаленіло. І небо наче випогодилось. Знову зорями зарясніло.

Не барився і їжачок, миттю вийшов на полювання. Земля вся немов проснулась, чи то від грому пробудилась. І тепер вільно та легко дихає духмяним озоном. А зорі висвітлились і промінням аж до землі сягають, на листі, на травах зблискують. Їжакові саме час до роботи братись. Нині є чим поласувати. І равлик, і черв'ячок, і комаха-невдаха попадеться. Пора в дорогу, в пошуки, їжаче.

Ще не встиг їжак находитись та натрудитись, коли це бачить — гніздечко. А в ньому щось ворушиться та попискує, подає голос. Живе хоче жити. І нехай там дощі-хлющі, нехай вітри шаленіють,— птахам, звірятам своє робити. Свій рід берегти, своїх дітей доглядати.

— Ні,— вирішив їжачок,— мені тут за сторожа бути, аби чогось лихого не трапилось. Тут багато охочих пташенятами поласувати.

І лисиця не заспиться, і борсук-товстосук, і вужище-повзище — вистачає таких мисливців. То хто ж пташенят врятує, як не я! — наче сам до себе їжачок промовляє.

І непомітно затаївся біля гнізда. Сторож завжди має бути непомітним, зате пильним і мужнім.

Довго довелося чекати ранку. І сторожу, і птахам та пташенятам. Коли чекаєш, то найкоротша хвилина завжди довгою видається. Соловей і солов'їха не спали. Все клопотались та хвилювались коло гнізда свого.

Аж ось і світати почало. Сутінки наче розсунулись. Над землею піднімалась поволі сива, зіткана з темряви завіса. Небо яснішало та висвічувалось, подекуди все частіше мерехтіло промінням.

Птахи дружно взялись до роботи. Мостили нове кубельце, туди-сюди невтомно шугали. Мохом, травою вистеляли гніздечко. Воно, хоч і вологе, а все-таки своє. Своя домівка завжди рідніша.

А їжачок тим часом знав своє діло — уважно пильнував за пташенятами, радіючи за своїх друзів-співунів. Коли це глянь — підповзає до них вуж-птахоїд. Та зась йому до пташенят. Тут їжачок насторожі.

Нашвидку вимостивши гніздо, соловей і солов'їха взялись переносити туди діток, які, напевне, так і не зрозуміли, яке-то лихо їм загрожувало. Найбільше клопоту, найболючішої біди, звісно, батьки відчули. Та ще наш мудрий їжачок-рятівничок. Йому до всього є діло в цьому таємничому для багатьох лісі.

Нарешті все налагодилось. Влаштувались і соловей та солов'їха зі своїм сімейством. Сонце над лісом уже розпалювало багаття. Щедро розсипало проміння на дерева, на землю, і воно грало на краплистому листі, у високих пашистих травах. А ліс чистий, вимитий, викупаний нічною грозою, мінився кольорами, дзвенів пташиним різноголоссям, співом, дзвінкотючими трелями. Дуби-дідугани думали свою прадавню думу. Берези вихвалялись одна перед одною своїм ряснолистим маєвом. Сосни випускали у ріст зеленаві, клейкі свічечки. Все росло, мужніло, набиралось від землі і зросту, і сили. І ніхто не знав у велетенському лісі, що трапилось з непомітним солов'їним гніздом. Воно, як маленька мачина, загубилось у великому зеленому океані. Болючу згадку про те жахіття збережуть у своїх серцях лише батьки-солов'ї. Та хіба ще уважний до всього наш їжачок, якого тільки тепер помітив батько-соловей.

— Дивись, он він під кущем зачаївся! — показав соловей своїй солов'їсі на їжака, що сірим горбиком ледве з трави виднівся.

— Так, це він — рятівник дітей наших,— промовила вона на своїй пташиній мові,— і бувають же такі добродії в світі!

Відтоді солов'ї в нашому лісі співають ще дужче, завзятіше. Співають для всіх. Та найчастіше, мабуть,— для їжачка-рятівничка. До них — солов'їв-батьків — уже прилучились і солов'ята, також співучі та непосидющі. Так виспівують, такі колінця витинають — куди там!

А їжачок залюбки слухає та знає своє рятівне діло. На те ж він і сторож у цьому лісовому царстві.

Їжачок-рятівничок та й годі.

Сад їжака-садівника

Наша діброва з давніх-давен чомусь зветься Зозулина. Хоч у ній, кажуть, лише одна зозуля й живе, і та ненадовго прилітає. Живе та й живе. Одна та й одна. Хоч і одна, а голосу її всім вистачає. І всім вона мовби роки віщує. Може, на її честь і назвали діброву Зозулина.

Та якось непомітно в нашій діброві цілий острівець саду виріс. А помітили його лише тоді, коли рясно-густо дерева зацвіли. Забіліли, зарожевіли, розлились цвітом серед зелені.

І хто бачив той острівець, кожен дивувався чи замислювався. Звідки взялися тут оці чотири яблуньки та ще п'ять груш? І не дички, а справжні,— як у діда Федора.

Довго думали-гадали: звідки та як виріс такий пишний острівець саду? Ось і перші плоди з'явились, аж зарясніло на гіллі. Налились і соком, і сонцем. І свого солодкого смаку не втратили.

Всі куштували яблука, груші з того лісового саду. І вже дехто називав його: Зозулин сад, бо ж виріс він у Зозулиній діброві.

Та на ту мову-розмову дід Федір лише загадково посміхнувся. Мовляв, чи здогадається хтось, як потрапили оті яблуньки та груші в діброву.

Запитували і в нього: — Звідки ж таке диво взялося?

Та дідусь лише плечима знизував. А про себе думав: подумайте, помізкуйте, як висіялось там зернятко яблуневе чи грушеве.

І найперша радість від розгадки дісталась, як і водиться, Славкові —

онуку діда Федора. Похвалився і він дідові, що куштував груші із Зозулиного саду. І що вони такі ж солодкі, такі смачнющі, як і в дідовому саду. І навіть кольором схожі на їхні груші.

— Ну точнісінько такі ж, як і з нашої груші-цукрівки,— запевняв Славко.

— Такі, онучку, такі! — лагідно усміхався дідусь.— Тільки не із Зозулиного саду, а з Їжакового. Із саду їжака-садівника. То його робота, усім нам на втіху виросли дерева.

І Славко аж запалився:

— Як же він посадив, дідусю?

І дідусь розповів:

— А справа в тому, хлопче, що їжачок любив поласувати моїми яблуками та грушами. Звечора чи вночі приходив у наш сад. Нанизував на свої вила-голочки плоди, що падали на землю, і ніс до своєї домівки. Звичайно ж, не всі грушки чи яблука їжачок з'їдав. Чимало залишалось у траві, коло його домівки чи на галявці, де він залишав їх. Плоди припадали зів'ялим листям, зачахлою травою. А весною із живого зернятка, що потрапило в землю, проростав пагінець. Виростало деревце — груша чи яблунька. Яке зернятко вже виживе — таке і дерево буде.

Славко довго та уважно слухав дідову розповідь. А потім і сам до діда озвався:

— Тепер, дідусю, вірю, що то їжакова робота. Що то він, нічний трудівник, посадив у діброві острівець саду. І сьогодні я всім розповім, що то сад їжачка-садівничка. Нехай знають, що в нашій Зозулиній діброві росте і плодоносить Їжаковий сад.

І віднині наш їжачок ще й садівничок.

Не вмів запитати

Славкова хата край діброви. Подай рукою — і ти вже в гущавині. Під кронами дубів, яворів, беріз, а далі — розлогі кущі ліщини, вільхи, ожинові сплетіння. Десь тут і їжакова схованка. Звідси, напевне, і навідується їжак до їхнього двору.

Мати розповідала, що якось вранці застала його серед курей, що паслись у загорожі та зеренця клювали.

— А як побачив мене, то вмить дременув на город. І вилаз, лише йому відомий, миттю знайшов, нюхом відчув, кудою втікати.

На ту розмову нагодилась бабуся Уляна. І раптом виявилось, що надто частенько зникають курячі яйця із загорожі, де кури несуться. Невідомо, куди пропадають.

— А саме він, їжачок, полюбляє пташині яєчка,— додала бабуся.

Вирішив Славко вислідити, як ото їжакові вдається яйця забирати. Кілька разів прокидався він ще вдосвіта, а спати лягав опівночі. Та не вдавалось вистежити їжачка-хитрячка. Якраз не приходив. Не потрапляв на очі.

І Славкові подумалось: мабуть, даремно ото намовляють на нього. Не такий він, як про нього думають.

Розмова скоро забулась. І ніхто вже про неї не згадував. Та якогось літнього дня, коли Славко, батько та мати разом снідали, в хату ввійшла бабуся і ще з порога сповістила всім:

— Ага, таки моя правда. Казала ж тоді, що це він сюди внадився яєчка підбирати. Пораюсь, копаюсь я на городі, коли це чую: курка — куд-кудах! Підійшла я до загорожі, а він коло гнізда, їжачисько. А біля нього — тільки шкарлупка. Ось він — ще й жовточком вимастився.

І тут бабуся розгорнула свого фартуха. Їжачок, завмерши, лежав на підлозі. Не ворушився. Лежав, мов клубочок. Мабуть, соромно було, що спіймався на гарячому.

То хіба ж їжачок винний? Як і кожен з нас, він хотів їсти. А що без дозволу яєчка брав, то, мабуть, не вмів запитати.

Їжачок, що танцювати вчився

Травень у лісі, в полі, на лузі — яка то квітуча, співуча, дзвінкоголоса пора. Кожна травинка, стеблинка, кожна гілка квітує, цвітом переливається. Кожна пташка, горопашка, комашка виспівує, голос пробує, росою горлечко прополіскує. А конвалії, дзвоники, струмок чи оте джерельце під пагірком видзвонюють та дзвони по долині розсипають. Так і здається, що вони згори котяться.

Дивишся — не надивишся. Слухаєш — не наслухаєшся. Недаремно кажуть, що літом і качка — прачка. Наче все навколо для неї. Все цвіте, все росте, ніби все з води йде. І сонце в кожній росині, в кожному цвіті райдугою виграє.

То чому ж не співати, чому край свій не величати? Кожному воля, вибирай до смаку пісню, складай ноту до ноти — і зачаровуй світ. А з піснею, з музикою і йому, світові, краще та веселіше. І він мовби вилюднюється, розсіває хмари, небом і землею проміниться, ближчим до серця стає.

То хіба ж можна такому співакові, як соловей, мовчазником жити чи самітником, наче кріт у норі? Живи, звеселяй світ дарованим тобі голосом. Тобі, щасливцю, його природа дала.

У нашій діброві соловей завжди поселяється десь побіля дороги чи путівця. Ще не всі дерева зазеленіли, ще луки та пагорби не всюди травами закосичено, а солов'їний спів уже летить назустріч літу. І він, соловейко, наче прискорює календар природи. З його неповторною піснею і сонце стає щедрішим. І земля кожною квіткою усміхається, до солов'їного співу тягнеться.

Слухає їжачок-лісовичок той спів, ту зачудовану музику — і ноги самі до танцю просяться. Не всидіти, не втриматись йому.

— Не раз бачив сам, не однораз і подовгу спостерігав, як їжачок танцювати заходився,— каже нам знайомий лісник, дід Федір.— Зачує солов'я — і враз почне бігати, метушитись. А коли вже розійдеться, коли запалиться музикою,— не зупиниш. Всім тілом здригається. Всі голки на ньому ворушаться, аж підстрибують. Така, напевне,

природа у нашого їжачка — він і до співу, і до танцю охочий...— продовжував дід Федір.— Хоч, на жаль, і не дано йому таланту до танцю. Та їжачок душею відчуває його. Концерт, та й годі,— додає, усміхаючись, лісник.— Це ж подумати тільки: таке мале, колюче та незграбне, а й воно музику відчуває, танцювати хоче.

Отаке розповідають про їжачка-землячка.

Кажуть, хто не йде гаєм,— неодмінно зупиниться. Чи соловейка послухати, чи на їжака подивитись, як ото він танцювати вчиться. А може, і тим, і другим помилуватись. Відчути, що танок і спів — то потреба душі людської. Та й де ж іще таке бачено, щоб їжак танцювати вчився, а соловей саме для нього виспівував і тільки. Така у нас весела, привабна для кожного діброва. Просто не діброва, а весняний театр пісні і танцю. І запрошують до нього давні наші друзі — їжачок та соловей.

Може, тому соловейко і селиться неподалік людського путівця чи стежки, щоб його пісня до всіх долітала, кожного чарувала. І як тільки він прилітає, як тільки з'явиться та подасть голос,— то вся діброва, кожне дерево, найменший кущик наче підспівують йому.

І не втримується наш їжачок-землячок. Кидається в танок. Починає таке витинати, що диву даєшся. І вихилясом, і навприсядки, і коломпеперебором.

— Концерт, та й годі,— знову повторює дід Федір.— Вік прожив, а такого не доводилось бачити. Вже не одні підошви на цій дорозі стоптав, а оце вперше зустрів. Дивлюсь, а він таке виробляє, таке витинає, ну прямо тобі артист.

А може, тому і подружили вони, що обидва великі артисти — соловейко і їжачок?

Подружились пісня і танок, без яких і птиця — не птиця, і людина — не людина, і їжак — не мастак.

Їжачок і кіт-рибалка

Прийшов їжачок-лісовичок до озера води напитись. День надто спекотний видався. Прийшов, поглянув навколо. А на березі сидить кіт-рибалка. Мовчазний, зосереджений, весь у чеканні — ось-ось рибка за гачок схопиться.

Вуса у кота довгі, кінчиками за вудлище зав'язались.

Побачив кіт-рибалка їжака — і вмить розсердився: мовляв, прийшов сюди заважати. І без нього клята риба не ловиться. А тут ще їжака принесло. Ще й він тут лякатиме, відганятиме кожну рибину.

Їжакові і не думалось, не гадалось, що рибалка гнівається. Напившись води, він принишк неподалік від берега. Хотілось подивитись, помилуватись блакитним плесом озера, що вигравало блискітками у призахідному сонці. Десь там, на середині синього озерного дзеркала, скидалась риба. Вільно та легко гуляла собі у чистих та спокійних водах.

А коту-рибалці, ой, не терпілось. Він крутив головою, сердився, смикав нервово вусами, дратувався. А вудка від того ще більше здригалась.

Нарешті рибалка так розгнівався, що заворкотів на їжака вголос, аж очі його спалахнули:

— І чого вмостився тут, чи іншого місця тобі немає. Всю рибу мені відганяєш. Бачиш,— не ловиться, не клює навіть. Тебе ж, страхопуда, все живе лякається.

Їжачок терпляче вислухав розгніваного рибалку-невдаху. Підняв неквапно голову та лише посміхнувся у відповідь:

— Вона, шановний риболове, до берега припливе тоді, як ти добрішим станеш. Риба, любий добродію, давно розумною стала. Вона не дається злим і недобрим. А коти-рибалки забувають про це. Надто самовпевнені та зухвалі вони у своїх намірах.

Кіт-рибалка сердито крутнув головою — аж вудка з вусів зірвалась.

На тому вони й попрощались.

Їжачок і лисиця

Яка вже хитрюща, яка лукава та жвава лисиця-витівниця, а їжачок-землячок довів, що він завжди з розумом живе. І на хитрощі не піддається.

Так ото раз поверталась лисиця з полювання. А було воно ой невдалим, ледь не згубним для неї. Добре, що живою лишилась. Ішла сумна, аж насуплена. Голодна, пошарпана та побита була, тому ледве плентались.

Коли це назустріч — їжачок чимчикує. Наїдений, ситий, ще й дітям несе. Бо їжак-неборак завжди про них думає, дбає.

Не повірила своїм очам лисиця. Бо заздрість аж надто допікала. Голод наче висмоктував щось у животі. Аж тут їжак — ситий та ще й додому везе. Зупинилась на мить, пересилила себе лисиця та й подала голос:

— Добридень, їжаче-земляче! — привіталась лукаво.

— Добрий день! Добрий день! — двічі фиркнув їжачок. І принишк, поглядаючи одним оком. А очі у їжака пильні та видющі — ніщо від них не втече. Та й ворожий дух він чує звіддалеки.

А лисиця знову за своє, хоч і натерпілась багато:

— І де ж це ти, їжаче, так наївся, нагостювався, що аж пір'я на голках лишилось? І чого це ти писок ховаєш... Ніби накоїв щось, наче шкоду зробив якусь. Може, тому й не підходиш ближче, а здаля вітаєшся.

Та їжачок знав лисячі хитрощі і не поспішав зі словом:

— Не з тих я, хто шкоду робить та горя завдає. І не рівняй інших по собі. Тож не збираюсь перед тобою лице своє виставляти. Але ж хоч одним оком, та добре бачу, що в тебе, сестричко, шерсті не вистачає. Боки голими латками світяться, і хвіст ніби аж коротшим став. Чи то, бува, не за тобою від курятника собаки навздогінці гнались. А сторож голосом переймав: «Гой-гой, доженем! Гой-гой, переймем!»

Від їжакових слів лисицю мовби голками шпигонуло. А мову вмить відібрало. Замовкла охоча до розмов лисиця. Ні звуку, ні духу не подає. Готова стрімголов у ліс дременути чи крізь землю провалитись. Та ніяк з місця не зрушить.

А їжачок зрозумів, що не поступився лисячим хитрощам. Що, як належить, досадив підступній хижачці.

Тому і попрощався з гідністю:

— Бувай здорова, лисичко! Тебе ждуть лисенята, а мене їжаченята заждались.

Підняв їжачок голову. Усміхнувся, ніби аж підморгнув лукавниці. Та й покотився своєю стежкою.

Пізня їжакова осінь

Їжачок-лісовичок змалку звик до свого лісу. На те ж він і лісовичок. І шелестючий ліс, і шерхотюче листя — все його. Живи та слухай, та встигай запам'ятовувать, про що шумить, шелестить, гомонить, перегукується старезний дідуганліс. У нього ж таємниць — як листя на деревах.

А їжачку-лісовичку все здається, що замало того листя. І особливо влітку, коли все зеленіє, виспівує. Захочеться полежати йому, покачатись — нема на чому. Одна трава та й годі. А м'якої постелі нема. Хтось, мабуть, і не знає, що улюблені ігри їжака — то купання в листі. Коли воно ще тільки опадає з дерев, а їжачок борюкається в тій золотій, теплій купелі. А листя легко наколюється на його гострі шпичкиколючки, і тоді їжак стає таким собі листяним клубком. Яка то втіха, яка невимовна радість для нього. І хочеться їжакові, щоб і літо, і осінь були водночас, в один день. Тож коли нема листя, сердиться їжачок та пирхає невдоволено:

— Що то за ліс, який не може вдосталь листя насипати. Хоч на луг перебирайся — там трава густіша та м'якша.

Погуляв, побродив лісовичок запашним лугом. Ні, не для нього це роздолля. Тут навіть торішнього листя нема. Ні груші-дички, ні жолудя, ні горіха.

Ні пенька, ні кореня.

Походив, подивився уважніше їжачок — та й знову до лісу повернувся. На старих порубах знайшов собі місце. А поки бродив та гуляв, та роботи шукав,— якраз осінь наспіла. Насипала рясного листябарвистя. Землю наче килимом застелила. Разом з вітром обтрусила

грушки-гнилички. Всіх досхочу плодами частує. Всіх пригощає та красою чарує. Хоч і пізня, а все ж густолиста їжакова осінь. Можна і купатись, і грою втішатись.

Оглянувся лісовичок довкола,— душа з радості заспівала. Хотів друзів гукнути — голосу не стачило. І подумав про себе їжачок: «Тут мені і роботи, і листя до зими вистачить. Даремно я сердився на ліс, не винен же він ні в чому».

Не замерзни, їжаче!

Чутливий наш їжачок до найменшого шереху, шелесту, до найменшого шу-шу. І нині, в цю пізню осінь, їжачок чує, що йому нашіптують дубки-нелині. І їхній шум для нього як пересторога. Мовляв, дивись, їжаче, уже осінь, хоч ми ще не збираємось листя скидати.

Восени, звісно, всі готуються до зими. Моторні білки збирають і сушать на гілках різні гриби, носять у дупла лісові горіхи, жолуді. Сойки також мають свої схованки. І носять туди шишки, жолуді, ягоди ожини та горобини. Зима кожного спитає, де літо літував.

Навіть жовтогруді лісові миші теплих днів не гають,— наповнюють свої нори насінням бруслини, кленів, корінцями дерев і трав.

Їжачок-лісовичок по-своєму до зими готується. Він також часу не марнує. Зима і йому на п'яти наступає. І її морозяні стріли ще гостріші, ніж його, їжакові, колючки.

Земля в осінньому лісі густо встелена опалим листям. Пахне терпко і солодко, їжакову душу лоскоче. Не хочеться розлучатись з дивовижною порою осінніх кольорів та пахощів. Повіє вітер — довго ще не змовкає шелестіння. До барви, до шереху додається таємнича осіння музика. Ліс уже роздягнутий, тільки верхів'я струнких сосен вишумовують десь там, у височості.

А тут, на землі, в прив'ялих пахощах листя своє життя вирує. При-

слухаєшся — все живе, працює, повзе, метушиться. Жучки, миші, ящірки, гризуни, білки, птахи — всяка всячина про життя думає, про себе дбає.

А то он що за кулька темніє поміж рядами дерев?

Він же — їжачок-лісовичок, обліплений увесь опалим листям. Наче стіжок на собі везе. З листя їжачок постіль собі вистеляє. Десь у неглибокій ямці під кущем чи в заглибинці під корінням дерев — його домівка. Туди він і везе стіжок ще теплого сонячного листя. У своїй заглибинці він і засне до весни. І хоч спатиме він довго і насниться йому сила-силенна цікавих снів, та зима для їжачка скрутна скрута. Може, найважча пора року і всього їжакового життя.

Їжаки глибоких нір у землі не риють. А заглибинка чи звичайна ямка з листяною ковдрою не завжди рятує звірка. Особливо в морозну, люту зиму. І хоч влітку та восени їжачок набрав собі жиру, здоров'я, нелегко йому проспати зиму, до весни дожити.

Знає лісовий трудівник, що треба якомога більше листя наносити, товстющу ковдру вистелити. Тому і працює невтомно — і про харчі дбає, і постіль лаштує.

Везе стіжок, як вершок, а дуби-нелині йому: «Шу-шу, шу-шу. Не замерзни, їжаче!»

Звірок прислухається і подумки відповідає: «Та чую, чую, друзі-нелині! Дякую, що нагадуєте. Не забуваєте їжачка-землячка!»

Дійшов до своєї домівки, що влаштував під розлогим кущем ліщини, а віття останнім листям до нього: «Шу-шу. Не замерзни, їжаче!»

ЮНИЙ ШАНОВНИЙ ДРУЖЕ!

От і прочитав ти «Їжакову книжку», яку написав поет Микола Федорович Сингаївський. Хочу іще раз наголосити: п о е т. Бо ось уже понад тридцять років він працює в поезії. Пише вірші, поеми, пісні. Написав понад двадцять збірок і для маленьких читачів. І вже самі їх назви красномовно свідчать про поетичне бачення і творчі пошуки автора. Тож назву лише деякі з них: «Жива криничка», «Колесо», «Перепілка щастя носить», «Метелик у портфелі», «Ромашкове сонце», «Мій календар», «Ведмежий гостинець», «Журавлине літо», «Березничка», «Матуся кличе», «Тепла земля», «Калиновий вітер», «Краплі зорі» та інші.

Поет любить розмовляти з дітьми і знаходить для них влучне, яскраве, добровісне слово. А слово для письменника — то, як мовиться, хліб насущний, то — його дихання і щоденні помисли. Тобто, його робота, частка поетової душі. Тому, я певен, запам'ятаються тобі, друже, отакі поетичні рядки М. Сингаївського:

Через поле,
Через ліс
Дощик воду в торбі ніс.

Розірвалася торбинка —
Фіолетова хмаринка.

Розлилася вмить вода,
Отака з дощем біда.

У поетових віршах в добрій дружбі і злагоді живуть птахи і звірі, дерева і квіти, сивий подорожник і конюшина, що одягає червону шляпку. А ромашка в поета не просто цвіте, а несе краплину сонця і щедро його дарує дітям і дорослим. Так народжуються його поезії і казки. М. Сингаївський дарує їх читачам, небайдужим до рідного слова, до пісні:

Співуча, ніжна мова у лугової казки,
Летять до неї птиці, мов до земної ласки.

З'явилась лелечиха, а з нею — лелі-діти,
Вони гуляють в лузі і в казці хочуть жити.

Я вже сказав, що Микола Федорович — поет. Але він давно і невтомно пише прозу — оповідання, повісті. Пам'ятаю, і я захоплено прочитав його збірку оповідок для дітей «Босоногий дощ». І з подивом зрозумів: як гриб заблудився, як трясогузка хвостом лід перебила, як гуска ввічливою стала, як ліс варення варить. Багато всіляких таємниць і див раптом відкрила мені та невеличка збірка.

З неменшим захопленням я прочитав і «Їжакову книжку» — збірку оповідань і казок — своєрідні оповіді про пригоди казкового, а то й реального їжачка. Про його стосунки з навколишнім світом, про уміння у складних, іноді у надто важких ситуаціях виходити переможцем. І хоч до образу їжачка звертався уже не один письменник, однак Миколі Сингаївському вдалося створити свого героя — лагідного, хитруватого і водночас нетерпимого до зла. А якщо додати, що переважна більшість оповідань і казок — то справді поетична проза, кожному стане зрозумілим: діти одержали чудову книжку. Дарунок від їжачка і поета Миколи Сингаївського. Недаремно ж його твори давно вже завоювали популярність серед маленьких читачів. І не лише поетичні, але й прозові.

Напевне, це тому, що М. Сингаївський народився, можна сказати, дитячим письменником. А це велике щастя.

Анатолій Давидов, лауреат
Республіканської літературної премії
імені Лесі Українки

ЗМІСТ

Про «Їжакову книжку»

3

Звідки у їжака колючки

4

Сонце для всіх

6

Мовчу та слухаю

7

Їжачок-співачок

10

Їжачок і струмок

12

Їжачок-помічничок

13

Їжакова райдуга

14

Як їжачок над лугом літав

16

Їжачок — сто колючок

17

Їжакова ночівка

19

Їжак і вітер

20

Грибні ласощі

21

Співуча родина

23

Мандрівка до міста
25
Сорочий сміх і їжакове мовчання
27
Чим пахне сіно
28
Як їжачок у теплі краї збирався
30
Їжак і місяць
33
Що їжачок уміє
34
Їжачок-рятівничок
36
Сад їжака-садівника
39
Не вмів запитати
42
Їжачок, що танцювати вчився
43
Їжачок і кіт-рибалка
45
Їжачок і лисиця
47
Пізня їжакова осінь
48
Не замерзни, їжаче!
50

Юний шановний друже!
Післямова Анатолія Давидова
52

Литературно-художественное издание

Сынгаивский Николай Фёдорович

ЁЖИКИНА КНИЖКА

Рассказы и сказки

(На украинском языке)

Для дошкольного и младшего школьного возраста

Послесловие
Давыдова Анатолия Ивановича

Художник
Золотов Константин Юрьевич

Киев «Вэсэлка»

Завідуючий редакцією О. Є. Шевченко

Редактор О. С. Яремійчук

Художній редактор Д. П. Присяжнюк

Технічний редактор Т. В. Осталецька

Коректор В. Д. Бондар

ИБ № 5208

Здано на виробництво 13.09.89.
Підписано до друку 27.02.90.
Формат 70×100¹/₁₆. Папір офсетний № 2.
Гарнітура «Таймс». Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 4,51. Умовн. фарб.-відб. 19,34.
Обл.-вид. арк. 3,95. Тираж 115 000 пр.
Зам. 9—3167. Ціна 25 к.

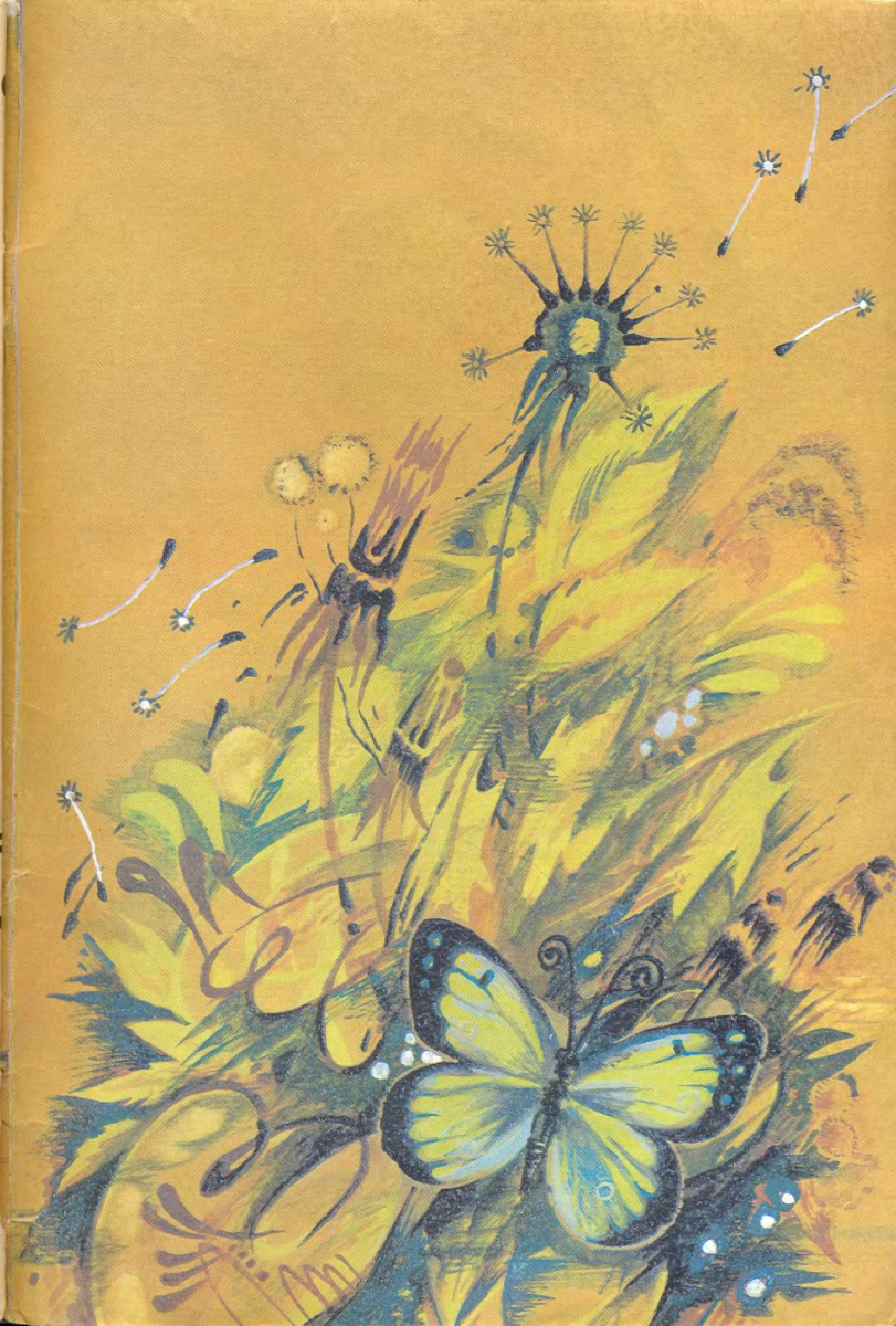
Ордена Дружби народів видавництво «Веселка»,
252655, Київ, МСП, Мельникова, 63.

Головне підприємство республіканського
виробничого об'єднання «Поліграфкнига».
252057, Київ-57, вул. Довженка, 3.

С $\frac{4803640201—147}{М206(04)—90}$ 126.90.

ISBN 5-301-00645-2

25 к.

